לא על לפרקא דרב יוסף. שהיה רגיל היושיבה בפומבדיתא והיה דורש בשבת קודם תפלת המוספין ולאחר הדרשה היו הולכים לבית הכנסת ומתפללים תפלת המוספין: **בלבור שנו.** אם הוא בנהר"ן עם הגבור לא יקדים להתפלל: **מתני' מה מקום.** כלומר מה טיבה: **גמ' ולא אחשב.** ושמתו תברי על כשלוני הרי דעות שתים שיבאו על ידי שתגרום להם [a] שיעגשו: **מיושבי קרנות.** תנוחים לו עמי הארץ שעוסקים בדבר שיחה: **מהגיון.** לא תרגילום במקרא יותר מדאי משום דמשכח. לשון אחר מפיות ילדים: **דעו לפני מי וכו'.** כדי שתתפללו בילדה וכוונה: **עמוד הימיני.** שני עמודים העמיד שלמה בהיכל שם הימני יכין ושם השמאלי בועז (מלכים ז ז). הימיני לעולם תשוב: **פעים.** המפולש פי"ק בלע"ז: **אוסרני.** תוכש אותי: **מיפס עולם.** לעוה"ב: **הייתי בוכה.** מתיאמת משפטו אם לדין מוליכין אותי לפניו: **עד לא.** בתמיה לומר ולא יותר ממורא בשר ודם: **ולוא.** שיהא כמורא בשר ודם שאם כן תתלו מעבירות הרבה: **עביה.** בשתר ממורא הבריות ויודע שהכל הוא גלוי להקב"ה ואינו מניח בכך: **מפני הטומאה.** טומאת אהל המת בכל הבית: **לחזקיהו.** שבא אלי לנוותי: **מתני' מעין שמנה עשרה.** בגמרא[1] מפרש: **הושע ה' וכו'.** זו תפלה קצרה: **בכל פרשת העבור הו'.** מפרש בגמרא[2]: **אם אינו יכול לירד.** שאין לו מי שיאמר את תמורו: **יחזיר את פניו.** לצד ירושלים: **נאסדא.** כמו ותשס בשד רגלי (שיר יג) בית הסתר שקורין ציפ"ס בלע"ז. לשון אחר עגים הקשורים זה עם זה הרבה יחד ובלשון מקרא קורא אותם רפסודות (ד"ה ב ג) ובלע"ז רדיי"ל ובלשון אשכנז ווי"ס ומשיטין בנהר להוליכן ממקום למקום ויכולין להלך עליהן כמו בספינה: **גמ' הבו לה' בני אלים.** שהוא רמז לאבות וגבורות וקדושת השם כדאמרינן בראש השנה (דף לב.) מגין שאומרים אבות ת"ל הבו לה' בני אלים כו': **שיפפקו.** שילחו הפקקים הם הקשרים כמו שמגיעים (ב"ב ט:) בקיש ובגפנים מן הפקק (3) שבמעלה והוא הקשר שחבל הקנה פקוק ופתוח שם: **איסר.** שני קמטים אחד מלמטה ואחד מלמעלה וכאיסר רוחב בשר באמצע: **דמצער נפשיה.** שהוא מיכר שחפץ לברוא אלא שהוא מצטער: **ביבנה הקנוה.** לאחר זמן מרובה: **הפקולי.** מוכר פקולי אמר גפן שקורין קוטו"ן: והשקיף

כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לטעום כלום וכו'. ואיתא לה לרבי יהושע מפסיקין ותפילו מן האמצע ולא היא: לייט

רב אויא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף למחר כי אתא בעא אביי לאנוחי דעתיה דרב יוסף א"ל מ"ט לא אתא מר לפרקא א"ל דהוה חליש לבאי ולא מצינא א"ל אמאי לא טעמת מידי ואתית א"ל לא סבר לה מר להא דרב הונא דאמר רב הונא אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין א"ל איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחיד ולטעום מידי ולמיתי א"ל ולא סבר לה מר להא דא"ר יוחנן [a] אסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור א"ל לאו אתמר עלה א"ר אבא [b] בצבור שנו ולית הלכתא [c] לא כרב הונא ולא [d] כריב"ל כרב הונא הא דאמרן כריב"ל דאריב"ל [e] כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה: **מתני'** ר' נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי: **גמ'** ת"ר [f] בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר [a] על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת: ת"ר [g] כשחלה ר' אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ"כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממ"ה הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון [i] שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם. בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא: **מתני'** רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י"ח ר"ע אומר [i] אם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י"ח ואם לאו מעין י"ח ר"א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים ר' יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה' את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור [j] יהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה' שומע תפלה היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים: **גמ'** [k] הני י"ח כנגד מי א"ר הלל בריה דר' שמואל בר נחמני [l] כנגד י"ח אזכרות שאמר דוד [1] בהבו לה' בני אלים רב יוסף אמר כנגד י"ח אזכרות שבקריאת שמע [m] א"ר תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה: ואמר ר' תנחום אמר רבי יהושע בן לוי [n] המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה עולא אמר [o] עד כדי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר [p] כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא [q] והוא דמצער נפשיה ומחזי כמאן דכרע הני תמני סרי תשסרי הוויין אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה א"ר לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד [2] אל הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר' תנחום א"ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה: ת"ר [r] שמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה לשנה אחרת שבחה והשקיף

---

a) שבת דף ט:, b) נ"י ויסיו, c) תוספתא פ"ג הכ"ה, d) מגילה יח:, e) ע' בתי"מון, f) [נלקמן כט.], g) [נלקמן כט:], h) [תענית כה: ב"ק פח.].

תורה אור השלם

1. מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיְיָ בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַיְיָ כָּבוֹד וָעֹז:
2. קוֹל יְיָ עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל מַיִם רַבִּים: תהלים כט ג

הגהות הב"ח

(a) גמ' מזכות שנתן"ש ר' תנחום א"ר יהושע בן לוי אמר כנגד: (b) רש"י ד"ה שיתפקקו וכו' מן הפקק ולמעלה:

גליון הש"ס

גמ' בשחלה ר"א. במס' דרך ארץ רבה פ"ג אימא ר"מ בן עזריה. וע"ש עוד איזה שיעויים: שם הני י"ח בגנר מ'. ע' מדרש תנחומא פ"פ ויגש עוד איזה טעמים. ופס אימא דריב"ל אמר נגד ר"מ מזכות שאמר דוד בהבו לה' בני אלים:

הגהות הגר"א

[a] גמ' ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא. כל זה ל"ל למעלה קודם ולא אכשל:

לעזי רש"י

פי"ק. מעדר. **צים**"ש [צי"ף]. סד (מכשיר הכובל את הרגלים). **רדיי"ל** [רי"ד]. רפסודה. **ולו"ס.** אסדה. **קוטו"ן.** כותנה.

מוסף רש"י

נר ישראל. שאתה מאיר עיני תמימים (עדרין י). **על הסדר.** כתפסת המקבלות (מגילה יז: ע"ש בגמ').

רבינו חננאל (המשך)

מעיו ונראה הסתום, והוא הנקרא צפור נפש שבשלהי החזה [באמצעיתו בולט] והוא כשיעור איסר. ויש מי שאומר עד שיכוף קומתו ויראה איסר מוטל בארץ כנגד לבו, מפני שהאיסר מטבע קטן, ואם לא ישוח [וויעיין] אינו מכיוון בארץ בעת שהוא מכוון ומוטל כנגד לבו. ר' נחוניא אומר **כיון שנענע ראשו וכו'.** פי', שהרכין בראשו ומתראה כבורע, דיו. וקיימא לן כוותיה. מיהו מאן דטרח וכרע טובא טפי עדיף, דהא ר' ששת כי כרע כרע כחזרא, שהוא רך ונכפף הרבה, וכי זקיף זקיף כחויא [שזוקף הראש לכתחלה]. **יחזיר פניו.** פי' כנגד מקום התפלה. **היה** יושב בספינה **או באסדא.** פי' אסדא רפסודות כדכתיב רפסודות על ים יפו. **ירושלמי:** היא אסדא היא אסקריא היא רפסודות. פי' קורות רבות קשורות כולן אחת אל אחת ואחת אל אחת, והולכין בהן בנהרות מקום למקום כמו שהולכין בספינה הקטנה. או באסדא שהם כבלים הנתונין ברגלי הכלואים בבית הכלא. **י"ח התקין שמעון הפקולי וכו'.** פירוש, בתחלה היו מתפללין שלש ראשונות ושלש אחרונות והאמצעיות בלא סדר ידוע לכל, אלא כל אחד כפי מה ששמע מרבו, וכיון דבא שמעון הפקולי וירד לפני התבה לפני רבן גמליאל ביבנה, והסדיר י"ח ברכות על הסדר שאנו מתפללין עכשיו, נתישרו הדברים בעיני רבן גמליאל וקבעם לכל להיות הכל מתפללין סדר אחד. אבל ברכת המינים לא היתה בידו מסורת [מרבו]. ירד [עמד] שמואל [הקטן] ותקנה בכללו אלו י"ח ברכות, וקבלו הצבור כולן להיות מתפללין בענין הזה. לשנה אחרת ירד שמואל הקטן לפני התיבה, ומפני אימת הציבור התחיל בברכת המינין ושכח טופסה, וכיון שהוא תיקנה לא העבירוהו מלפני התיבה והורידו אחר תחתיו, אלא המתינו עד שנזכר מטופסה והשלים תפלתו.

שעה ולא יתפלל חשך השמש ונמצא בטל מן התפלה, הילכך להקדים כמעט טפי עדיף. פירוש פרשת העבור ר' חסדא אמר בשעה שעברו ישראל על תורתך והם בצרה כאשה עוברה שאתה מלא עליהם זעם ועברה ומעברת עליהם משברי גליך יהיו כל צרכיהם לפניך. **ירושלמי:** ר' אחא בשום ר' (אמ') [אסא] כל זמן ששליח ציבור עובר לפני התיבה תובע צרכי עמך ישראל מלפניך. **ואמר ר' תנחום אמר ר' יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקפקו כל חוליות שבשדרה.** פיקפוק זולתי פיקוק, דקיימא לן פיקוק סתימה כדגרסינן פקק החלון, ופקפוק פתיחה כדגרסינן בפרק קמא דסוכה, מפקפק ונוטל אחת מבינתים. וכשכורע אדם וכופף קומתו מתפתחות החוליות ונראות כי מתפתחות המתחתונות ומסתתמות מבפנים, ודוגמא לדבר קשרי אצבעותיו. **עולא אמר עד שיראה איסר כנגד לבו.** פי' עד שיראה איסר כנגד לבו. יש מי שאומר שכשכופף אדם עצמו מתקפל שיבורו בתוך

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

והשקיף. חשב לזכור לותה. לשון סוכה כדמתרגמינן ויסקף ואסתכי (בראשית יט): **רשע מעיקרו.** וסב מרשעתו פעמים שחזר ועשה רשע: **הוא יגאי.** ששנינו בקידושין (פ"ג דף מ:). שהרג חכמי ישראל: **יגאי רשע מעיקרו.** ועשה לדיק וחזר לרשעתו: **דאתחיל בה.** התחיל לחומרה ועשה באמצעיתה: **לא שנו.** הא דאמר רב יהודה מעלין לותו: **שבעה קולות.** במזמור קול ה' על המים (תהלים כט): **שאמרה תנה.** בפרשת עלן לבי (ש"ת ג): **כ"ד רננות.** בפרשת ויעמוד שלמה (מלכים א ח) רנה תפלה תחנה כלהון כ"ד אינה: **ביומא דרחמי.** שהולרך לבקש רחמים שדבקו שעירים זה בזה ולא היו מניחין להכניס ארון לבית קדשי הקדשים כדאמרי' במועד קטן (דף ט.): **מעין כל ברכה.** אומר בקולר ומברך על כל אחת ואחת: **הביננו.** ואינו מברך אלא שומע תפלה בכל הברכות שבין שלש ראשונות לשלש אחרונות. הביננו כנגד אתה חונן ומול את לבבנו כנגד השיבנו לתורתך ולנו כנגד סלח לנו להיות גאולים כנגד גאולה וכן כולם: **נאות ארלן.** לשון נוה כמו נאות דשא ירביצני (תהלים כג) והוא כנגד ברכת השנים: **והשועים על דעתך.** העובריס על דברין: **ישפטו.** כנגד לדקה ומשפט. לשון אחר והשועים במשפט על דעתך ישפטו השיבה לנמרס לשפוט לדברין וכן עיקר נראה לי וכן בה"ע: **לייט עלה אביי.** לפי שמדלג הברכות וכולן בברכה אחת: **כל השנה מי עבדינן כרבי עקיבא.** כלומר כשאנו מתפללין י"ח שלמות מי עבדינן כר' עקיבא לומר ברכה רביעית בפני עלמה דהשתא כשמתפללין הביננו נעביד כותיה: **שבע חקון.** שלש ראשונות ושלש אחרונות והביננו: **ונכללה.** להבדלה: **מכלל.** בחון הביננו כלרך שהוא כולה בחונן הדעת ויאמר הביננו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול לדעת דלרך: **נאטרודי.** לטעות: **בשחלא.** התפלה יכול אדם לכוין דעתו יותר מן השמע: **גבורות גשמים.** הזכרה בעלמא היא לפיכך מחזירין אותו שאינה תפלה שיכול לאומרה בשומע תפלה: **ביחיד.** מחזירין אותו: **בצבור.** יחיד המתפלל עם הלבור: **דאדכר קודש ש"ש.** אין מחזירין אותו שיכול לאומרה בשומע תפלה: המחזיר

והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו אמאי לא העלוהו והאמר רב יהודה אמר רב [א]טעה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו בברכת הצדוקים מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא שאני שמואל הקטן דאיהו תקנה וניחוש דלמא הדר ביה אמר אביי גמירי מבא לא הוי בישא ולא והכתיב [ב]ובשובו צדיק מצדקתו ועשה עול ההוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא ולא והא [ג]תנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי [ד]יוחנן כ"ג שמש בכהונה גדולה שמנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי [ה]אמר אביי הוא יגאי הוא יוחנן רבא אמר יגאי לחוד ויוחנן לחוד יגאי רשע מעיקרו ויוחנן צדיק מעיקרו הניחא לאביי אלא לרבא קשיא אמר לך רבא צדיק מעיקרו גמי דלמא הדר ביה אי הכי אמאי לא אסקוהו שאני שמואל הקטן דאתחיל בה דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי [ו]לא שנו אלא שלא התחיל בה אבל התחיל בה גומרה: הני שבע דשבתא כנגד מי א"ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים הני תשע דר"ה כנגד מי א"ר יצחק דמן קרטיגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה דאמר מר [ז]בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה הני עשרים וארבע דתעניתא כנגד מי א"ר חלבו כנגד כ"ד רננות [ח]שאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו: רבי יהושע אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה וברכה ושמואל אמר [ט]הביננו ה' אלהינו לדעת דדכיך ומול את לבבנו ליראתך ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשננו בנאות ארצך ונפוצותינו מארבע תקבץ והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידיך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא [א] אתה תענה ברוך אתה ה' שומע תפלה [י]לייט עלה אביי אמאן דמצלי הביננו אמר רב נחמן אמר שמואל [יא]כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת מתקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה רביעית בפני עצמה מי לא תנן [יב]ר"ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה ר' אליעזר אומר בהודאה [יג]אטו כל השנה כולה מי עבדינן כר' עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כר"ע תמני סרי תקון תשסרי לא תקון הכא נמי שבע תקון תמני לא תקון מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל הביננו ה' אלהינו המבדיל בין קדש לחול קשיא: אמר רב ביבי בר אביי [יד]כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשננו בנאות ארצך ותן טל ומטר אתי לאטרודי אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתיא באמצע צלותא מטריד מתקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה א"ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס מיתיבי [טו]טעה [טז]ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה [יז]בברכת השנים מחזירין אותו והבדלה [יח]בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס ל"ק הא ביחיד הא בצבור בצבור מ"ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה אלא אידי ואידי ביחיד ול"ק [יט]הא דאדכר קודש שומע תפלה הא

לייט עלה אביי אמאן דמצלי הביננו. והכי קי"ל[א] ויש ספרים דמסיק ה"מ במתא אבל בדרך אבי כדמשמע במכילתין [ב] גבי רבי יוסי וכו':

ונכללה בהביננו. והא דאמרינן בפ"ק דברכות (דף מ:) כל השנה כולה מתפלל אדם ר"ח מון ממוצאי יה"כ מפני טורח לבור מפני התענית וי"ל שמתפללים ר"ח שלימות מפני שבל"ל הבדלה בחונן הדעת ותימה אמאי לא פריך ונכללה בהביננו וי"ל דלא דמי דהתם כל השנה כולה מתפלל ר"ח ואין לנו להקשות ונכללה מבלל כדי לשנות המנהג של כל השנה[ב] אבל הכא שכל השנה מתפלל הביננו פריך שפיר למה לי לשנות המנהג בשביל אתה חוננתנו ונכללה בהביננו: **מפני שיכול לאומרה בשו"ת.** כדאמר [לקמן לא.] (עו"ג דף מ) שומע אדם לרכיו בשו"ת ודוקא לרכיו כגון שיש לו חולה בתוך ביתו או שלריך שדהו מיס דהוא מעין תפלה וכן שאלה אבל אחר הזכרה והבדלה ושאר שבחים אסור שאינה מעין שו"ת ונראה שכל האומר ברוך אתה ה' שו"ת אחר שסיים דברי תחנונים מיושב מגונה כדאמרי' (מגילה דף יח.) מבאן ואילך אסור לספר בשבחו של מקום כלומר להוסיף ברכות על אלו ואפילו אם בא להתפלל שמנה עשרה עוד פעם אחרת אסור שנראה כמוסיף על הברכות והא דאמר לעיל (דף כא.) ולואי שיתפלל אדם כל היום (ג) היינו דוקא ספק התפלל אבל ולאי אוקמינן לעיל שפוסק אמי' באמצע ברכה כשמואל בפרק מי שמתו (שם) ומה ששליח לבור שונה בהן היינו להוליא רבים ידי חובתן ומה שמתפלל בלחש היינו כדי להסדיר תפלתו כדמוקמינן בפרק בתרא דר"ה (דף לד:):

הא

מסורת הש"ס

א) [לקמן פ"ב מ"ד], ב) [יומא ט.], ג) [ל"ל ואמר], ד) [ר"ה יח. יומא סד.], ה) [שבת ג. מ"ק ט. סנהדרין קז:], ו) [קידושין לג: וש"נ], ז) [לקמן לג. נדה מ.], ח) [לקמן לג.], ט) [תוספתא פ"ג הי"א לעיל סי: לקמן לב. תענית ג.],

תורה אור השלם

1. ובשוב צַדִּיק מִצִּדְקָתוֹ וְעָשָׂה עָוֶל כְּכֹל הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה רָשָׁע וַעֲשָׂהוּ הֲיִחְיֶה כֹּל צִדְקֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה לֹא תִזָּכַרְנָה בְּמַעֲלוֹ אֲשֶׁר מָעַל וּבְחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּם יָמוּת: יחזקאל יח כד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לייט וכו' במכילתין. ע"ב לעיל בפ"ק דף ג' וע"ש כתוס' בד"ה סיה לך: (ב) ד"ה מפני וכו' הייט דוקא בספק התפלל אבל בוודאי התפלל אוקמינן:

הגהות הגר"א

[א] **מרם** נקרא אתה תענה. נ"ב כי אתה עונה בכל מי. גי' רי"ף ורא"ש ועיין רמב"ם:

מוסף רש"י

גמירי. תפורת תלמודינו (פסחים נב:) מסורת רבי מרבותי (פומה ח:). **בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה.** בא זכרונם לברכה ונגזר עליהם הריון (ר"ה יא. וכש"ז ובמות סד:). **כ"ד רננות.** רנה תפלה אתה כתובים בתפלת שלמה עד כ"ד, וי"א כ"ד ברכות דתענית, ולא נסיבא (שבת ק:). **אומרה ברכה רביעית בפני עצמה.** להבדלה בתמלאי שבתות ואינו סולה בחונן הדעת (נדה ח:).

מוסף תוספות

א. דלא מצלינן הביננו. תוס' ר"י שילילון. ב. [ד]בטעם כל דהו אין לשנות הסדר. תוס' יומא פח. ד"ה מפני.

רב ניסים גאון

הני כ"ד דתענייתא כנגד מי אמר ר' חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים. ירושלמי: כ"ד תעניות כנגד כ"ד פעמים שכתוב בפרשת שלמה רנה תפלה תחנה. **מאי מעין שמונה עשרה רב אמר מעין כל ברכה וברכה.** פירוש, מזכיר שלש ראשונות כסדרן ואומר ברכה רביעית חנון מאתך דעה בינה והשכל בא"י חונן הדעת, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, בא"י הרוצה בתשובה, מחל לנו מלכנו כי פשענו בא"י חנון המרבה לסלוח, גואלנו מהרה למען שמך בא"י גואל ישראל, והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו בא"י רופא חולי עמו ישראל, וברך שנתינו כשנים הטובות בא"י מברך השנים, וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ בא"י מקבץ נדחי עמו ישראל, מלוך עלינו אתה ה' לבדך בחסד וברחמים וצדקנו במשפט בא"י מלך אוהב צדקה ומשפט. [את המינים ואת מל'[כות] זדון במהרה תעקר תשבר ותמגר ותכניע אויבנו במהרה בימינו בא"י שובר אויבים ומכניע זדים. ועל כל הבטחתו בך יהמו רחמיך ושים חלקנו עמהם בא"י משען ומבטח לצדיקים. בנה ירושלים במהרה וכסא דוד לתוכה תכין בא"י בונה ירושלים. את צמח דוד עבדך תצמיח והושיענו בא"י מצמיח קרן ישועה. קבל ברחמים את תפילתינו בא"י שומע תפלה. ויאמר שלש אחרונות כתקנן. **ושמואל אמר הביננו.** פי' אומר שלש ברכות הראשונות כתקנן ומתחיל הביננו, הביננו ה' אלקינו לדעת דרכיך, מול לבבינו לשוב ליראתך, סלח ה' לנו להיות גאולים, רחקנו ממצוקים ודשננו בנאות ארצך, ונפוצים מארבע תקבץ, והתועים השב צדק ומשפט, ועל הרשעים תניף ידך, וצדיקים ישמחו בבנין עירך ובתיקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ונעריכת נר לבן ישי משיחך, טרם נקרא תענה בא"י שומע תפלה [ושלש אחרונות כתקנן]. **ירושלמי:** אית תנא תני שבע מעין י"ח, ואית תנא תני י"ח מעין י"ח, מאן דתני דיין מעין י"ח מסייע ליה לשמואל, ג' ראשונות וג' אחרונות הרי שש, והביננו ברכה אחרת שחתם בה בא"י שומע תפלה הרי ז' מעין י"ח, מאן דתני י"ח מעין י"ח מסייע ליה לרב דאמר תחימה מעין כל ברכה וברכה כאשר פירשנו

מז א ב מי"י מ"ש מהל' תפלה הל' ג סמג עשין יט עוש"ע או"ח סי' קטו סעיף ג:

מח ג ד ה מיי' פ"ג מ"ב שם הל' [ב] ג ד סמג שם עוש"ע או"ח סימן קי סעיף ג:

מט ו מיי' פ"י שם הל' ח סמג שם עוש"ע או"ח סי' קיד סעיף ה:

נ ז מיי' שם הלכה טו סמג שם עוש"ע או"ח סי' קיז סעיף ד:

נא ח מיי' שם הל' יד סמג שם עוש"ע או"ח סימן רלד סעיף ה:

נב ט מיי' שם הל' טו סמג שם עוש"ע או"ח סימן קיז סעיף ה:

רבינו חננאל

הני עשרים וארבע דתענייתא כנגד מי אמר ר' חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכנים ארון לבית קדשי הקדשים. ירושלמי: כ"ד תעניות כנגד כ"ד פעמים שכתוב בפרשת שלמה רנה תפלה תחנה. **מאי מעין שמונה עשרה רב אמר מעין כל ברכה וברכה.** פירוש, מזכיר שלש ראשונות כסדרן ואומר ברכה רביעית חנון מאתך דעה בינה והשכל בא"י חונן הדעת, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, בא"י הרוצה בתשובה, מחל לנו מלכנו כי פשענו בא"י חנון המרבה לסלוח, גואלנו מהרה למען שמך בא"י גואל ישראל, והעלה רפואה שלמה לכל מכותינו בא"י רופא חולי עמו ישראל, וברך שנתינו כשנים הטובות בא"י מברך השנים, וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ בא"י מקבץ נדחי עמו ישראל, מלוך עלינו אתה ה' לבדך בחסד וברחמים וצדקנו במשפט בא"י מלך אוהב צדקה ומשפט. [את המינים ואת מל'[כות] זדון במהרה תעקר תשבר ותמגר ואתכנע אויבנו במהרה בימינו בא"י שובר אויבים ומכניע זדים. ועל כל הבטחתו בך יהמו רחמיך ושים חלקנו עמהם בא"י משען ומבטח לצדיקים. בנה ירושלים במהרה וכסא דוד לתוכה תכין בא"י בונה ירושלים. את צמח דוד עבדך תצמיח והושיענו בא"י מצמיח קרן ישועה. קבל ברחמים את תפילתינו בא"י שומע תפלה. ויאמר שלש אחרונות כתקנן. **ושמואל אמר הביננו.** פי' אומר שלש ברכות הראשונות כתקנן ומתחיל הביננו, הביננו ה' אלקינו לדעת דרכיך, מול לבבינו לשוב ליראתך, סלח ה' לנו להיות גאולים, רחקנו ממצוקים ודשננו בנאות ארצך, ונפוצים מארבע תקבץ, והתועים השב צדק ומשפט, ועל הרשעים תניף ידך, וצדיקים ישמחו בבנין עירך ובתיקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ונעריכת נר לבן ישי משיחך, טרם נקרא תענה בא"י שומע תפלה [ושלש אחרונות כתקנן]. **ירושלמי:** אית תנא תני שבע מעין י"ח, ואית תנא תני י"ח מעין י"ח, מאן דתני דיין מעין י"ח מסייע ליה לשמואל, ג' ראשונות וג' אחרונות הרי שש, והביננו ברכה אחרת שחתם בה בא"י שומע תפלה הרי ז' מעין י"ח, מאן דתני י"ח מעין י"ח מסייע ליה לרב דאמר תחימה מעין כל ברכה וברכה כאשר פירשנו

למעלה. **וסוגיא דשמועתא** כשמואל הדטא, מיהו חזינן דנהגו לצלויי כי הא דרב בתפלת המנחה בעידנא דמהרי, ולא חזינן רבנן קשישאי דהוו מחו בידייהו, ש"מ דהלכתא כותיה דרב. **לייט עלה אביי אמאן דמצלי הביננו.** ואע"ג דלייט אביי אמאן דמצלי הביננו, יש מי שאומר לכל מאן דאפשר ליה, אבל מאן דטריד או בדרך לא לייט אביי. אמר ר' **תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים** וכו'. **ירושלמי:** אמר ר' זעירא בשם ר' חנינא, היה עומד בנשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו, בטל והזכיר של גשם מחזירין אותו, והתניא בטל וברוחות לא חייבו חכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר, לא דאמי ההוא דמיקל לההוא דלא מצלי ולא מיקל, בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו, והתניא אם לא שאל בברכת השנים או שלא אמר גבורות גשמים מחזירין אותו, בההוא דלא אידכר לא טל ולא מטר.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות

הא דאדכר (אחר) [בתר] שומע תפלה. מז ולאי מחזירין אותו מיהו אם לא עקר רגליו אינו צריך לחזור לראש ולא לברכת הטיט אלא מחזר לשומע תפלה[א] וכן משמע בירושלמי פ׳ אין עומדין דקאמר אם לא שאל בברכת הטיט מחזירין אותו ולהיכן מחזר ר׳ שמעון בשם ר׳ יוחנן אמר בר״ח אם עקר רגליו מחזר לראש ואם לאו מחזר לעבודה ה״ג אם עקר רגליו מחזר לראש ואם לאו מחזר לשומע תפלה אלמא משמע דהיינו דאינו מחזר אלא לשומע תפלה כי לא עקר רגליו מיהו הירושלמי פליג[א] אגמרא דידן בגבורות גשמים דהכא קתני לא הזכיר גבורות גשמים מחזירין אותו ולא קאמר לאומרו בשומע תפלה ובירושל׳ קאמר אם לא שאל בברכת הטיט אומרה בשומע תפלה ולכואורה אם לא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים הזכיר בשומע תפלה ומה אם שאלה שהיא מדומה אומרה בשומע תפלה הזכרה שהיא מרויח לא כ״ש אלמא דבהדיא אינא אתם דמחר בגבורות גשמים לשומע תפלה ואפשר להיות שהגמרא שלנו לא חשש לפרשו משום הקל ומומר כדאיתא בירושלמי והא דקתני לא הזכיר גבורות גשמים מחזירין אותו איירי שלא הזכיר כלל בשומע תפלה והא דאיתא בירושלמי אם לא שאל בברכת הטיט אומרה בשומע תפלה ומה אם שאלה שהיא מדומה אומרה בשומע תפלה הזכרה שהיא מרויח לא כ״ש אלמא דבהדיא אינא אתם דמחר בגבורות גשמים לשומע תפלה ואפשר להיות שהגמרא שלנו לא חשש לפרשו משום הקל ומומר כדאיתא בירושלמי והא דקתני לא הזכיר גבורות גשמים מחזירין אותו איירי שלא הזכיר כלל בשומע תפלה והא דאיתא בירושלמי אם לא שאל בברכת הטיט אומרה בשומע תפלה ומה אם שאלה שהיא מדומה אומרה בשומע תפלה הזכרה שהיא מרויח לא כ״ש אלמא דבהדיא אינא אתם דמחר בגבורות גשמים לשומע תפלה ואפשר להיות שהגמרא שלנו לא חשש לפרשו משום הקל ומומר כדאיתא בירושלמי והא דקתני לא הזכיר גבורות גשמים מחזירין אותו איירי שלא הזכיר כלל

ליפסף נפשיה. אל יתפלל תפלה קצרה בלשון יחיד אלא בלשון רבים שמתוך כך תפלתו נשמעת: **עד כמה.** זמנה להתפלל: **עד פרסה.** אבל לא לאחר שהלך פרסה. ובה"ג מפרש עד כמה יבקש לילך שיהא צריך להתפלל עד פרסה אפי' אין לו לילך אלא עד פרסה אבל דרך פחות מפרסה אין צריך להתפלל תפלה זו: **רב ששת.** מאור עיניים הוה: **מהיום עוב אל תקרא רע.** הואיל ואני יכול להתפלל מעומד שהרי חברותי עומדת לא אקרא רע להתפלל מהלך ואע"פ שמותר: **וכי מעי לביתיה בעי מהדר לצלויי.** שהרי לא התפלל כלום מתפלא י"ח: **שאין דעתו מיושבת עליו.** שקשה עליו עכוב הדרך: **לוין אם הרוחות.** לגד ארץ ישראל כדבעינן למימר תל שהכל פויס בו: **אחורי בית הכפורת.** במערב העזרה היו י"ח אמה אצל מכותל בית קדשי הקדשים לכותל מערבי של עזרה והעומד שם מחזיר פניו לבית הכפורת למזרח: **הוו מקדמי.** קודם היום: **נקרון ונספינה.** איכא בעמותא דמיא: **קורא ק"ש.** ימתין עד שיגיע זמן ק"ש ויקראנה ואח"כ יתפלל: **תפלה מעומד עדיף.** שיכול לכוין את לבו לפיכך היו מקדימין להתפלל מעומד בציתם שלא יצטרכו להתפלל בדרך במהלך: **בשבתא דרגלא.** שלפני פסח [6] ועצרת וסוכות. ומרימר בעירו ומר זוטרא בעירו היו הדרסים ושחרית היו העם הולכים לבית המדרש וכשמגיע זמן ק"ש קורין והדרסן דורש והעם נשמטים ומתפללים איש איש לבדו ולכך הם היו מתפללין להם י' שחרית קודם שילכו לבית המדרש וקורין ק"ש ומתפללים בסמיכת גאולה לתפלה והדר נפקי לפרקא ודרשי: **ומצלי בחדי לבורא** ל"ג: **רב אשי.** היה רגיל שיהא במתא מתפיא ודורש והוא לא היה מתפלל קודם בית המדרש אלא כשמגיע זמן ק"ש לוחש הרבה יחד למתורגמן העומד לפניו ובעוד שהמתורגמן משמיע לרבים הוא קורא את שמע וסומך גאולה לתפלה ומתפלל מיושב שלא היה רואה לאחת שלא להטריח את הצבור לקום מפניו: **בחדי לבורא.** בשעה שהצבור נשמטין ומתפללין. אי נמי בחדי לבורא כמו שהוא יושב בתוך הצבור כלומר שאינו יוצא. וכי הוה אתי לביתיה חוזר ומתפלל מעומד לכוין את לבו: **עריחא לי מילתא.** לאחר בית המדרש עד שאתפלל: **ולעניך מר לאכוה דשמואל ולוי.** שמתפללין קודם היום בציתם מעומד ולא תצטרך לב' תפלות ומשום מסמך גאולה לתפלה כיון דמצלו קודם ק"ש לא קפדי: **לא חזינן להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי.** שיקדימו תפלה לקריאת שמע הלכך כיון דממתין מתפלה עד זמן ק"ש מצוה לסמוך תפלה אחר גאולה לציתכן מתפלל מיושב במקומו ולפי שאין דעתו מיושבת עליו כ"כ צריך לחזור ולהתפלל בציתו: **מתני' אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר.** לא תקנוה אלא בצבור. חבר עיר חבורת העיר. אבל לא ליחיד: **משמו.** של רא"ש ע: **כל מקום בו'.** וכגמ' פריך היינו ת"ק אלינא דרא"ש ע: **גמ' יחיד שלא בחבר עיר.** יחיד הדר בעיר שאין שם עשרה לת"ק אליבא דרבי אלעזר דאמר לא תקנוה אלא במקום עשרה ששנים לצבור פוטרו: בנהרדעא

והיכי מצלי לה. אתפלת הדרך קאי ורב ששת אמר אפי' מהלך וקי"ל כרב ששת[א] ומיהו בתוספ' פסק ה"ר יוסף כרב חסדא וכן רב אלפס פי' דרב חסדא עדיפא ליה טפי[ב]: **מאי איכא** בין הבינגו **לתפלה קצרה.** תימה לימא דאיכא ביניייהו דתפלה קצרה אינו מתפלל אלא במקום סכנה והבינגו מתפלל אפילו שלא במקום סכנה וי"ל דהכי קא בעי מאי ביניייהו כל ג' במקומו תפלה קצרה במקום סכנה והבינגו שלא במקום סכנה: **הלכה כרבי.** שלא ירד למטה ואפי' שלא במקום סכנה ואפילו במהלך מתפלל ואינו צריך להחזיר פניו כנגד ירושלים[ג]: **היה עומד בח"ל יכוין כנגד ארץ ישראל.** ול"ג לבו דאפיגו קאי כדקתני סיפא היה עומד במזרח מחזיר פניו למערב **לתלפיות** תל שכל פיות פונים בו. וכהן שמעתתא קי"ל וכן מסקינן בגא יתפור (נ"ב כה:) דקאמר אתון דקיימיתון לצפונא דת"י אדרימנו ולא כהני אמולאי לדעיל (שם) דפליגיו אי השכינה במזרח או במערב עכשיו אנו במערבה של א"י על כן אנו פונין למזרח[ד]: **אבוה דשמואל ולוי הוו מקדמי ומצלו.** פירש רש"י קודם עמוד השחר ולא נראה דאם כן לא היו יוצאין בו כלל (ה) דעדיין אינו יוסה[ה] לכך נראה כפי' ר"ח דמשעלה עמוד השחר קאמר והוו מקדמי קודם הנץ החמה קאמר ועדיין אינו עיקר זמן תפלה[ו]: **מסמך גאולה לתפלה עדיף.** מלהתפלל מעומד והכי פסקי בה"ג הלכה כר"ש בן אלעזר ומשמע די"ח ברכות מותר להתפלל בדרך במהלך ואין צריך לעמוד וא"ת ומ"ש מהבינגו דמסקינן לעיל דמעומד דוקא וי"ל דשאני הבינגו שהיא קצרה ואין כאן בטול דרך כ"כ כמו בי"ח ברכות[ז] ועוד פירש"ש דהכא כי הדר לביתיה מצלי בהדי לביתיה דמעומד כדאמרינן בסמוך רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כדי לקרות ק"ש בשעתה וכי הדר לביתי' מצלי מעומד וה"ח פסק כאביה דשמואל ולוי ומיהו מדקאמר רב אשי לא חזינן לרבנן קשישי דקא עבדי הכי משמע דאין הלכה כמותם: ה"ג

לישתף אינש נפשיה בהדי צבורא היכי נימא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו' אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא [א]משעה שמהלך בדרך עד כמה אמר רבי יעקב אמר רב חסדא [ב]עד פרסה והיכי מצלי לה רב חסדא אמר מעומד רב ששת אמר [ג]אפילו מהלך רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי א"ל רב ששת לשמעיה מאי קא עביד רב חסדא אמר ליה קאי ומצלי א"ל אוקמן נמי לדידי ואצלי [ד]מהיות טוב אל תקרא רע. מאי איכא בין הבינגו לתפלה קצרה [ה]הבינגו בעי לצלויי ג' קמייתא וג' בתרייתא וכי מטי לביתיה לא בעי למהדר לצלויי בתפלה קצרה לא בעי לצלויי לא ג' קמייתא ולא ג' בתרייתא וכי מטי לביתיה בעי למהדר לצלויי והלכתא [ו]הבינגו מעומד תפלה קצרה בין מעומד בין מהלך: היה רוכב על החמור וכו': ת"ר [ז]היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה אם יש לו מי שיאחז את חמורו ירד למטה ויתפלל ואם לאו ישב במקומו ויתפלל רבי אומר [ח]בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי: ת"ר [ט]סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות יכוין לבו כנגד אביו שבשמים שנא' [י]והתפללו אל ה' היה [יא]עומד בח"ל יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנא' [יב]והתפללו אליך דרך ארצם היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים שנאמר [יג]והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש שנאמר [יד]והתפללו אל הבית הזה היה עומד בבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר [טו]והתפללו אל המקום הזה היה עומד בבית קדשי הקדשים יכוין את לבו כנגד בית הכפורת [יז]היה עומד אחורי בית הכפורת יראה עצמו כאילו לפני הכפורת נמצא עומד במזרח מחזיר פניו למערב במערב מחזיר פניו למזרח בדרום מחזיר פניו לצפון בצפון מחזיר לדרום נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד א"ר אבין ואיתימא ר' אבינא מאי קראה [יח]כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו: אבוה דשמואל ולוי [יט]כי הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי וכי הוה מטי זמן ק"ש קרו כמאן כי האי תנא דתניא [כ]השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה במאי קמיפלגי ·מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מסמך גאולה לתפלה עדיף מרימר ומר זוטרא הוו מכנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו והדר נפקא לפרקא רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כי הוה אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד אמרי ליה רבנן ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא אמר להו מלתא לי ולעביד מר כאבוה דשמואל ולוי אמר להו לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי: **מתני'** ר' אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר וחכ"א [כא]בחבר עיר ושלא בחבר עיר ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד פטור מתפלת המוספין: **גמ'** ר' יהודה היינו ת"ק איכא ביניייהו יחיד שלא בחבר עיר ת"ק סבר פטור ור' יהודה סבר חייב א"ר הונא בר חיננא אמר ר' חייא בר רב הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע א"ל רב חייא בר אבין שפיר קאמרת דאמר שמואל מימי לא מצלינא צלותא דמוספין ביחיד בנהרדעא

מסורת הש"ס

ה) [נ"ק פח:], ב) תוספתא פ"ג הי"ח, ג) תוספתא פ"ג הט"ז, ד) תוספתא פ"ג הי"ט, ע.

תורה אור השלם

1. כִּי יֵצֵא עַמְּךָ לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבוֹ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵם וְהִתְפַּלַּלְתָּ אֶל יְיָ דֶּרֶךְ הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּהּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנִיתִי לְשִׁמְךָ: מלכים א ח מד
2. וְשָׁבוּ אֵלֶיךָ בְּכָל לְבָבָם וּבְכָל נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אֲשֶׁר שְׁבוּ אֹתָם וְהִתְפַּלְּלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם אֲשֶׁר נָתַתָּה לַאֲבוֹתָם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנִיתִי לְשִׁמְךָ: מלכים א ח מח
3. וְגַם אֶל הַנֵּכָרִי אֲשֶׁר לֹא מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וּבָא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְיָדְךָ הַחֲזָקָה וּזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה וּבָאוּ וְהִתְפַּלְּלוּ אֶל הַבַּיִת הַזֶּה: דברי הימים ב ו לב
4. בְּהַעֲצֹר שָׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר כִּי יֶחֱטְאוּ לָךְ וְהִתְפַּלְּלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְהוֹדוּ אֶת שְׁמֶךָ וּמֵחַטָּאתָם יָשׁוּבוּ כִּי תַעֲנֵם: מלכים א ח לה
5. כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמֵּגֵן תָּלוּי עָלָיו כֹּל שִׁלְטֵי הַגִּבּוֹרִים: שיר השירים ד ד

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה אבוה וכו' לא היו יוצאין בלא בתפלה דיום כיון דעדיין אינו יום:

גליון הש"ס

גמ' היה עומד אחורי בית הכפורת. עי' בהגהות יומס פ"ק דף ו' ע"ב ובתף הספר דף (כ:) [ג:]: רש"י ד"ה בשבתא דרגלא וכו' ועצרת. עי' לעיל י"ז ע"ב בהגה"י ד"ס מרי דמיני: תוס' שם ד"ה מרי דמיני:

מוסף תוספות

א. ואיהו נמי לא עביד עובדא כרב חסדא אלא משום מהיות טוב וכו', שבלאו הכי היה לו לעמוד להמתין. תוס' ר"י שירליאון. ב. דהא רב ששת נמי קאי ומצלי. תוס' הרא"ש. ג. כיון שרוכב על בהמתו והולך בדרכו. תוס' הרא"ש. ד. [ו]לא שעיקר תפלה למזרח, אלא שאנו לצד מערב ירושלים עומדים וכו', וה"ה שהעומדים למזרח ירושלים מתפללים במערב שלהם. מאירי. ה. [ו]זמן תפלה אינו אלא משיעלה עמוד השחר כמו תמיד הבוקר. תוס' הרא"ש. ו. דעיקר זמן תפלה היא מהנץ החמה, אבל מעבוד לילה אין לו להקדים ולהתפלל. שם. ז. כיון שהם י"ח ברכות והיה צריך להתעכב בהם יהיה לבו טרוד עליו מחמת העיכוב ולא יוכל לכוין, אבל הבינגו אין בו אריכות דברים כ"כ ויוכל לכוין מעומד. שם.

רב נסים גאון

אמר ליה אוקמן לדידי נמי ואצלי מהיות טוב אל תקרא רע. התם בבבא קמא בפרק מרובה (ד' פא) אמרינן מהלכין בשבילי הרשות שלמה אמרה כדתניא הרי שכלו פירותיו מן השדה ואינו מגיה בני אדם לינכס בתוך שדהו מה הבריות אומרות עליו מה נאה יש לו לפלוני ומה הבריות מזיקות אותו עליו הכתוב אומר מהיות טוב אל תקרא רע ומתמהינן מהיות טוב אל תקרא רע קרא הוא ומרגיל אין כתיב כי האי גוונא (משלי ג) אל תמנע טוב מבעליו:

עין משפט נר מצוה

ם א ב טוש"ע או"ח סי' קי סעיף ז:
סא ג טוש"ע שם סעיף ד:
סב ד ה מיי' פ"ב מהל' תפלה ה"ג [וסמ"ק] טוש"ע שם סעיף ו ג:
סג ו מיי' פ"ה שם הלכה כ סמג עשין יט טור ושו"ע או"ח סי' לד סעיף ד:
סד ז מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ג:
סה ח מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:
סו ט י [מיי' פ"ג ה"ט] שם הל' ז] טוש"ע או"ח סי' פט סעיף ח [וסי' לד סעיף טן]:
סז כ טוש"ע או"ח סי' רפו סעיף ב:

רבינו חננאל

אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא משעה שמהלך בדרך. עד כמה. פי' עד כמה ילך ויתפלל. אמר רבי יעקב אמר רב חסדא אפילו אין דעתו לילך עד פרסה, יתפלל תפילת הדרך, וכל שכן יותר. אבל פחות לא. רבי אומר בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו. פי' אם ירד. אבוה דשמואל ולוי כי הוי בני למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי. בשעלה עמוד השחר דיום הוא, ולא הגיע זמן תפלה עדין, שלא הגיע הנץ החמה, דס"ל דתפלה מעומד כרבנן דרשב"א דבסמוך, אבל מבעוד לילה אין לו להקדים להתפלל. ואבוה דשמואל ולוי הוו דעבדי כתנא קמא, וכי הוו בעו למיפק לאורחא, הוו מקדמי ומצלי מעומד קודם שיחזיקו בדרך, ולא הוו קרו קריאת שמע, כי מטי זמן קריאת שמע קרו ק"ש. וקיימא לן כתנא קמא דהא אבוה דשמואל ולוי עבדו כותיה ומעשה רב. וד' שמעון בן אלעזר דאמר מיסמך גאולה לתפלה עדיף, ויתפלל מיושב כדי שיסמוך גאולה לתפלה, יחיד הוא, ולא אשכחן מאן דעבד כותיה. ורב אשי דאמר לא חזינא לרבנן קשישי דעבדי כי הא דאבוה דשמואל ולוי, לא אמר דלית הלכתא כוותייהו, אלא לא חזינא מאן דעבד הכי ואחמורי הוא דאחמיר אנפשיה. **מתני'**: ר"א בן עזריה אומר אין תפלת המוספים אלא בחבר עיר. פי' אין תפלת המוספין נהגת אלא בחבר עיר, אין יחיד רשאי להתפלל תפלת מוספין כל עיקר, שאין תפלת מוספין נוהגת אלא בחבר עיר, בצבור והוא חבר עיר. פי' מקום שמתחברין בני העיר ומתפללין. ר' יהודה אומר משמו כל מקום שיש חבר עיר היחיד פטור מתפלת המוספין, אין שם צבור מתפללין תפלת המוספין, היחיד חייב בתפלת המוספין, וזה פי' יחיד שלא בחבר עיר איכא ביניייהו. וקיימא לן דאפילו יחיד היכא דאיכא חבר עיר חייב בתפלת המוספין, דהא אמר ר' יוחנן אני ראיתי את ר' יגאי דצלי והדר צלי, ואוקימנא דהא צלותא שניה מוסף צלי, ואע"ג דהוה תמן חבר עיר, דאמר חזי מאן דמסהיד עליה, כלומר ר' יוחנן מעיד עליו שנתחברו לו שתפלת המוסף התפלל, מפני שבשבתות וימים טובים תפלת שחרית קצרה ותפלת המוספין ארוכה, ובמועד ובראשי חדשים של שחרית ארוכה ושל מוספין קצרה ממנה, ואין אדם כו' יוחנן טועה בכך.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות